

Vistga – planta mez parasita cun qualitads medicinalas e funcziun simbolica

■ La vistga crescha sin plantas da lain. Ella ha ragischs che penetreschan en il lain. Cun agid d'organs tschitschaders spezial tschitscha ella aua or dals conducts d'aua da la planta ospitanta. Uschia survegn ella avunda aua e substanzas mineralas. Perquai che la vistga ha feglis cun clorofil e sa fotosintetisar, è ella in mez parasit. La vistga è enragischada profundamain en la cultura europeica ed è enconuschenta dapi millis d'onns sco impurtanta planta medicinala.

Per ils druids celtics valeva la vistga da ruvers schizunt sco «remedi universal». En il territori anglosaxon èsi usit da sa bitschar il temp da Nadal sut in romin da vistga pendi si en chasa. Ed en il fratemp ha la vistga er chattà tar nus sia piazza fixa a las fieras da Nadal.

Biologia

Vistgas èn plantas da flur che vivan e sa sviluppan senza far sezzas ragischs en la terra. Ellas vivan sin plantas u chaglias e sa laschan proveder cun aua e substanzas nutritivas da lur plantas ospitantas lainusas.

Da las passa 1000 spezias da vistga ha la vistga alva (*Viscum album*) il pli vast spectrum da plantas ospitantas. En l'Europa datti trais sutspezias: la vistga da plantas da feglia (che crescha per exempel sin mailers, ruvers, ulms, paplas, ischis, tigls, badugns), la vistga da tieus e la vistga da pigns. Las sutspezias da la vistga alva sa distinguan ultra d'intginas caracteristicas morfologicas cunzunt en connex cun las qualitads farmacologicas.

Furma e svilup

La vistga sa differenziescha d'altres plantas da flur areguard bieras caracteristicas botanicas. Spezialmain en egl dat il svilup fitg plaun da las chaglias da vistga radundas sco cullas.

Tuttina sco tut las spezias da vistga na fa era la vistga alva betg ragischs che penetreschan en la terra per absorbar là aua e substanzas mineralas. Il scherm da la vistga sviluppa in uschenumnà austori ch'al collia cun la circulaziun d'aua da la planta ospitanta e ch'al proveda cun aua, mineralas e tschertas substanzas organicas.

En cumparegliazion cun la plipart da las plantas da flur sa sviluppa il scherm da la vistga alva be plaunsieu. Empè da furmar durant ina perioda da vegetaziun spert blera feglia per ina fotosintesa optimala sa sviluppa dal brumbel mintgamai mo in cost cun in pèr da feglis simpel. Chaglias da vistga grondas han perquai savens dapli che diesch onns. Per la vistga alva ha prioritad la furmaziun dals fritgs alvs traglichants che sa sviluppan da flurs simples.

Ils ritmus da la vistga

Il svilup fitg plaun da la vistga ch'è era limità localmain è suttamess en il decurs da l'onn a ritmus severs. La fin da matg enfin la fin da zercladur creschan ils giuvens ro-

La vistga penda savens en furma da culla vi da la planta ospitanta.

La feglia ed ils fritgs en detagl.

FOTOS PD

mins da vistga en in moviment oscillant sincron. Uschia sa schlian ils chatschs annuals da l'orientaziun verticala e sa drizzan vers il center da la chaglia da vistga.

Il medem mument sa furman en ils brumbels ils organs dals romins da vistga che vegnan a sa sviluppar la proxima primavera. Suenten ch'il pèr da feglis è sa furmà, è terminada mez zercladur la creschientscha vegetativa. Empè da nova feglia vegnan furmad las flurs.

La transfurmaziun pertutga er ils fritgs: en fin la fin da zercladur concentrescha il sem da vistga tessi nutritiv, a partir dal fanadur percenter vegnan sviluppads ils embrios da vistga.

La vistga e ses animals

La vistga ha differentas relaziuns cun il mund dals animals: utschels procuran per sia derasaziun, insects per l'impollinaziun e differentes adversaris per la regulaziun da l'effectiv da vistgas.

Embrios da vistga n'èn betg buns da sa deliberar or dal fritg. Per pudair sa derasar è la vistga dependenta da tscherts utschels che sa nutreschan durant la stagiun freida da sias coclas e che delibereschan il sem tatgus or dal fritg. Il tursch perniclè e la fustgetta dal chapitsch èn ils acturs ils pli impurtants en connex cun la

derasaziun, però er ils frisuns giogan ina rolla.

La vistga è bichasana. Las flurs da vistga masculinas e femininas sa sviluppan sin differentas chaglias da vistga. Damai ch'il vent na po betg purtar il pollen da vistga masculin sin il stigma da las flurs femininas, èn insects activs era l'enviern responsabels per l'impollinaziun da la vistga.

Adversaris naturalis limiteschian la derasaziun da la vistga. Ils masets piclan l'enviern ils sems ed ils embrios da la vistga. La primavera maglian las lindornas e gli-majas ils embrios da vistga schermigliants, però era giuvens romins da vistga. Intginas vistgas van schizunt a finir en ils maguns da mieurs e chavriels.

Mitologia ed istorgia

Dapi il temp antic gioga la vistga ina rolla speziala en mitus, istorgias e ditgas. Las descripiuns da la raccolta da vistgas dals druids celtics, l'impurtanza da la vistga en l'ovra dal poet roman Vergil e la rolla da la vistga en la mitologia nordica na sa fundeschian betg mo sin las particularitads botanicas da questa planta medicinala misteriusa. Las perditgas mitologicas ed istoricas mussan era ch'ils umans han percepi fitg differentamain las qualitads da la vistga en il decurs dal svilup cultural.

Ils Druids gallics e la raccolta da vistgas

Ina perditga classica per l'impurtanza da la vistga è il rapport da l'istoricher natural roman Plinius il Vegl (23–79 s.C.) che descriva en si'istorgia naturala co ch'ils druids gallics aduravan la vistga:

«Nagut auter n'è uschè impurtant per ils druids – uschia numnan els lur sacerdots – sco la vistga e la planta, sin la quala ella crescha, surtut sch'igl è in ruver tardiv. Els tschertgan gaudets da ruvers tardivs e na fan nagin act d'unfrenda senza duvrar sia feglia, uschia ch'ins pudess crair che lur num derivia dal grec (dry, il ruver). Els considereschian tut quai che crescha sin il ruver sco dun da tschiel e la planta sezza sco elegida da la voluntad divina. Vistgas creschan fitg darar sin ruvers. Sch'ins las chattà però, è la raccolta ina festività. Ra-

coltà vegn cunzunt il sisavel di suenter gli-na nova. Per ils druids gallics cumenza quel di il mais e l'onn nov. En pli marca el ina perioda da 30 onns. Quel di saja la gli-na gia ferma avunda, malgrà ch'ella n'haja anc betg cuntanschi la mesadad da sia grondezza. «Remedi universal» – uschia numnan els la vistga. Suenten avair preparà sut la planta las unfrendas ed ina tschavera tenor l'act cultic, mainan els natiers dus taur alvs ed orneschan lur cornas cun tschupels. Il sacerdot vestgi en alv raiva sin la planta e taglia giu la vistga cun ina farcla d'aur. Ins la piglia cun ina taila alva, avant ch'ella croda per terra. Suenten mazzan els ils animals d'unfrenda e supplitgeschan lur dieu d'esser buntadivel cun quels, als quals els han regalà la vistga. Maschadada en ina bavronda duai ella far fertils tut ils animals ed esser in remedi cunter tut ils tissis.»

Ils Celts en il territori alpin – l'exempel dal Noricum

Il 19avel tschientaner sa metta il linguist austriac Franz Ferk a la tschertga da fastizs da la cultura celtica. En in pitschen vitg muntagnard en la Stiria/Steiermark vegn el a savair ina tradiziun orala remartgabla davart la raccolta da vistgas dals Celts en las Alps:

«Cura ch'ils druids van a ramassar vistgas, chavaltgescha a la testa da la processiun e vestgi en nair il Hopatatsch, il druid il pli aut da l'ierarchia. Ses chaval nair porta in chavester d'argient. Dasper el chavaltgescha il ceremoniari a pe blut. Ses chaval alv porta in chavester d'aur. En maun tegna el ina farcla d'aur che fine-scha en in chau-serp. Arrivads al lieu chavaltgeschan els trais giadas enturn la planta. Alura tegnan ils druids pli bass ina gronda taila alva sut la planta. Il ceremoniari chavaltgescha sut la planta, ura, tira en in vestgi alv, cuvra il moni da sia farcla d'aur cun in fazielet alv e taglia giu la vistga. Ils druids sutvert piglian quella cun la gronda taila alva.»

La vistga en la mitologia nordica

Enturn l'onn 1220 scriva il scienzià islandais Snorri Sturluson l'istorgia mitologica da l'Edda. En l'ultim chapitel gioga la vistga ina rolla impurtanta. L'istorgia cumenza suandantamain: Baldur il bun ha nauschs siemis ch'el stoppia murir. El palaisa quai als dieus e quels decidan da proteger Baldur da tut ils privels pussaivels. Frigg, sia mamma, consultescha ina divinadra e quella la di che ses figl saja smaladi e ch'ils dieus n'al possian betg proteger. Frigg fa ina lunga glista da tut ils privels pussaivels e fa engirar il fie, l'aua, la crappa, ils metals, las plantas, ils utschels, ils verms, ils animals da quatter chommas, las malsognas ed ils tissis da mai blessar Baldur.

Per verifictar l'invulnerabilitad da Baldur inventan ils dieus in nov giue. Els sajettan da tuttas sorts chaussas sin el, plantas u armas. Ma tut fa in argt enturn el senza al blessar. Loki, il figl da Laufey, vegn però schiglius. El sa travestgescha sco dunna e va tar Frigg a Fensal. El la tschenta dumondas raffinadas e vegn a savair ch'in dals elements n'haja betg engirà, cunquai ch'el era memia giuven: ina pitschna planta che sa numna vistga e che crescha datiers da Wallhalla.

Plain odi tschertga Loki la vistga, la stgarpa or e va tar ils dieus. Quels dattan lur nov giue preferi. El s'avischina a Hödur ch'è tschorv e che stat in pau a l'ur. Loki al dumonda, pertge ch'el na sajettia betg sin Baldur. El al respunda ch'el na vesia betg e ch'el n'haja betg in'arma. Loki al fa amogna da gidar, per ch'el possia era participar al giue. Quai fa plaschair a Hödur. Loki al metta en maun il rom da vistga ed al inditgescha la direcziun da Baldur. Hödur tira il rom che tutga Baldur. Quel croda immediat mort per terra. Questa mort è stada la pli gronda disgrazia ch'ha tutgà ils umans ed ils dieus.

La vistga sco planta medicinala

La vistga dispoza da particularitads botanicas che la differenzieschan cleramain dad autras plantas da flur superiuras. A las caracteristicas botanicas spezialas da la planta correspundan er sias qualitads farmacologicas. La vistga dispoza d'ina pluna differentas cumponentas mineralas ed organicas; da spezial interess farmacologic èn duas substanzas tipicas da la vistga: ils viscotoxins ed ils lectins da vistga. Dapi lung temp vegn la vistga applitgada sco planta medicinala (per exempel en furma da té per la defensiun immunitara) e per part schizunt sco tractament complementar tar malsognas da cancer (quai ch'è però contestà).

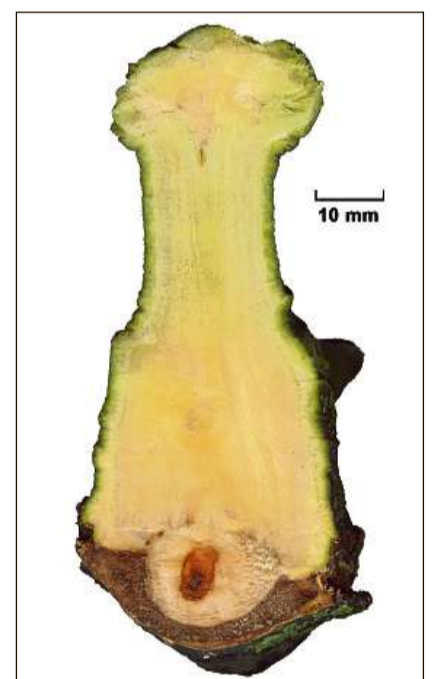
Las cumponentas

Perquai che la vistga è colliada cun la circulaziun d'aua da la planta ospitanta, surpiglia ella ils minerals schliads lien che mintga spezia da plantas absorbescha dal terren mintgamai en proporziuns specificas. Cunzunt la primavera passan da la planta en la vistga era substanzas organicas che ascendan ensem cun il suc. Latiers tutgan acids aminus, zutgers cun in pitschen pais molecular e substanzas vegetalas secundaras ch'èn ultra da las substanzas mineralas la basa per la specificadad transferida da la planta ospitanta. Ils viscotoxins ed ils lectins da vistga èn percenter substanzas da protein che la vistga furma sezza. Lur concentraziun variescha tut tenor la sutspezia da la vistga e tut tenor la planta ospitanta, sin la quala ella crescha.

Ils viscotoxins cuntanschan la pli auta concentraziun la stad en ils feglis giuvens, ils lectins da vistga èn percenter il pli concentrads l'enviern ed en ils costs pli vegls.

La cultivaziun da la vistga

Dapi ditg vali sco gronda sfida da cultivar vistgas sin plantas che servan en la natira strusch da planta ospitanta. Per ina culti-

Tagl traversal che mussa co che la vistga è creschida sin il rom d'ina papla.

vaziun da la vistga durabla sin ruvers ed ulms dovri lieus cun in clima adattà e cun kundiziuns da terren optimalas. Là pon las plantas tschernidas sviluppar cumplainmain lur disposiziun sco plantas ospitantas e crescher sut kundiziuns optimalas.

Sin roms en la periferia da la tschima vegnan l'emprim repartids sems da vistga. En il decurs da plirs onns sa sviluppan da quels giuvnas chaglias da vistga. Pli tard pon utschels surpigliar l'ulteriura derasaziun da la vistga.

La preschentaziun:

Dossier «Vistga».

Dapli infurmaziuns:

chatta.ch/?hiid=3250
www.chattà.ch

Vistga e fegliaspina – simbols tradizionalis dal temp da Nadal e Bumaun en il territori anglosaxon.